

MAU
PRESS

Artuklu Tourism Studies

Lise Öğrencilerinin Eğil İlçesi Turizm Potansiyeline İlişkin Algıları

Ali KORKUT^{a*} , Özlem CAN^a ^aDiyarbakır Doğa Koleji Fen Lisesi, Diyarbakır, Türkiye^{*}Sorumlu Yazar, E-mail: ali.korkut@dogakoleji.com

Geliş Tarihi/Submission	15.04.2025
Kabul Tarihi/Acceptance	29.05.2025
Yayın Tarihi/Publication	31.05.2025

Atıf Bilgisi

Korkut, A. & Can, Ö. (2025). Lise öğrencilerinin Eğil ilçesi turizm potansiyeline ilişkin algıları. *Artuklu Tourism Studies*, 2, 28-42.

Öz

Diyarbakır'ın Eğil ilçesi ve civarı inanç turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Farklı dinlerin izlerini taşıyan kabirler, türbeler, kiliseler, camiler ve tapınaklar bu anlamda yararlanılabilecek kaynaklar olarak durmaktadır. Bu araştırmanın amacı, inanç turizmi açısından zengin bir potansiyele sahip Diyarbakır Eğil ilçesinin lise öğrencileri arasındaki bilinirlik ve tanınırlığına ilişkin verilere ulaşmak ve Eğil ilçesi ile ilgili metafor algılarını belirlemektir. Betimsel tarama modelindeki bu karma araştırmada, yazılı kaynakların incelenmesi ve görsellerin yanı sıra, lise öğrencilerinin Eğil ilçesi algıları anket aracılığıyla tespit edilmeye çalışılacaktır. Anket formunda, Eğil ilçesi ile ilgili ziyaret deneyimlerine ve ilçe ile ilgili algılarına yönelik sorular yer almaktadır. Metafor algılarına yönelik veriler “*Eğil ilçesi denildiğinde, zihninizde ne canlanmaktadır? Eğil ilçesini neye benzetirdiniz, neden?*” soru ifadesi ile toplanmıştır. Araştırmanın örneklemi, Diyarbakır il merkezindeki liselerde okumakta olan 136 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma neticesinde, inanç turizmi açısından Diyarbakır'da en fazla ziyaret edilen yer Hz. Süleyman Camii, en az ziyaret edilen yerin de Kral mezarları olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar, Eğil denilince ‘Peygamber türbelerini’ ve ‘barajı’ anımsamakta, olumlu görüş belirtmektedirler. Metaforlara bakıldığında, ‘Peygamber türbeleri’ ve ‘Peygamberler şehri’ en sık üretilen metaforlar olarak, Eğil’in daha çok peygamberler tepesi alanı ve baraj ile zihinlerde yer ettiği söylenebilir. Sonuç olarak öğrencilerin Diyarbakır ilçesi Eğil’i çok fazla tanımadıkları, ziyaret etmedikleri fakat yalnızca aile bireylerinden, akrabalarından veya medyadan duydukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğil İlçesi, Algı, Metafor, Lise Öğrencileri

High School Student' Perceptions of the Tourism Potential of Eğil District

Ali KORKUT^{a*} , Özlem CAN^a

^a Diyarbakir Doga College Science High School, Diyarbakir, Türkiye

*Corresponding Author, E-mail: ali.korkut@dogakoleji.com

Date of Submission 15.04.2025
Date of Acceptance 29.05.2025
Date of Publication 31.05.2025

Citation

Korkut, A. & Can, Ö. (2025). Lise öğrencilerinin Eğil ilçesi turizm potansiyeline ilişkin algıları. *Artuklu Tourism Studies*, 2, 28-42.

Abstract

Eğil, Diyarbakır and its surroundings have an important potential in terms of religious tourism. Tombs, mausoleums, churches, mosques and temples bearing the traces of different religions stand as resources that can be utilized in this regard. This study aims to obtain data regarding the awareness and recognition of Eğil district, rich potential in terms of faith tourism, among high school students and to determine their metaphor perceptions about the district. In this mixed-method research in descriptive survey model, in addition to examining written sources and visuals, high school students' perceptions of Eğil district is examined by questionnaire. In the questionnaire form, there exist questions about their visit experiences about Eğil district and their perceptions about the district. Data on metaphors were collected by the question "What comes to your mind when you think of Eğil district? What would you liken Eğil district to, why?" was collected with the question statement. The sample of the research consists of 136 students studying in high schools in Diyarbakır city center. As a result of the research, it was determined that the most visited place in Diyarbakır in terms of religious tourism is Hz. Süleyman Mosque and the least visited place is the King's tombs. When it comes to Eğil, participants remember 'Prophet tombs' and 'dam', and express positive opinions. Regarding metaphors, it can be said that 'Prophet tombs' and 'City of Prophets' are the most frequent metaphors, and Eğil is mostly recalled with the hill of prophets area and the dam. As a result, it was observed that the students did not know and visit Eğil very much, but only heard about it from family members, relatives or the media.

Keywords: Eğil District, Perception, Metaphor, High School Students.

Giriş

Turizm, insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında, dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür, deneyim kazanma, kongre ve seminerlere katılma, dini ibadetlerini yerine getirme gibi nedenlerle, kişisel ya da toplu olarak yaptıkları seyahatlerdir (Özgüç, 2003: 15). Türkiye'nin sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlikler de turizm faaliyetlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Meriç ve Bozkurt, 2016). Meryem Ana kilisesi, Sümela Manastırı, Hatay Sen Pierre Kilisesi, Şanlıurfa Balıklıgöl civarı, Trabzon Ayasofya Kilisesi, İzmir Meryem Ana Kilisesi, Kaş, Van Akdamar Kilisesi, Tarsus Ashab-ı Kehf Mağarası gibi alanlar bu zenginliklere ve inanç turizmi cazibe merkezlerine örnek gösterilebilir. Farklı mekânlarda farklı kültürlerin ortaya çıkması açısından bakıldığında, inanç turizmi kültür ile coğrafyayı buluşturan ve turizmi geliştiren noktaların başında gelmektedir.

Günümüz turizm faaliyetlerine bakıldığında inanç ve kültür turizminin turizm aktivitelerinde önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Dünyadaki kıyı turizminin çok ilerlemesi ve insanların artık kıyı turizminin yanında daha çok doğa ile bütünleşme, geçmiş kültürlerin izlerini yerinde görme, kültürel temaslar, yaşam tarzı, inanç sistemleri, el sanatları, alış-veriş ortamları, eğlence biçimleri ilgi çeker olmuştur (Tapur, 2009: 474).

Çeşitli dinlere mensup kişilerin, dini ihtiyaçlarını gerçekleştirmek amacıyla inanç çekim merkezlerine yaptıkları seyahatlerin turizm kavramı içerisinde değerlendirilmesine ise inanç turizmi denir (Sargın, 2006: 3). Burada vurgulanan şey, turizm faaliyetine yönelten motivasyonun din esaslı bir istek olmasıdır. Dinler için kutsal kabul edilen yerlerin veya bölgelerin turizm faaliyetine konu olmasına bir bakıma inanç turizminin genel çerçevesi denilebilir.

Diyarbakır, Dicle Nehrinin kenarında, yukarı Mezopotamya bölgesinde kurulan en önemli yerleşim alanlarından biridir. Tarihteki ilk uygarlıklar Diyarbakır'ında içinde yer aldığı "Bereketli Hilal" diye tabir edilen coğrafyada doğmuştur. Diyarbakır'da bulunan Hilar Şehir Harabeleri'nde yapılan Çayönü arkeolojik kazıları dünya tarihine ışık tutmuştur. Yapılan çalışmalar bu bölgenin geçmişinin MÖ 7000 yıllarına kadar dayandığı ve ilk yerleşik tarımın bu bölgede yapıldığını ortaya çıkarmıştır. Bu jeopolitik konumu, Diyarbakır'ı farklı kültürler ve inanç merkezlerinin buluşma noktası olarak daha önemli kılmaktadır.

İnanç turizmi cazibe merkezlerinden birisi de Diyarbakır ilimizin Eğil İlçesidir. Eğil'de bulunan peygamber ve nebi türbeleri, kral mezarları ve makamlar bu açıdan bakıldığında, Diyarbakır turizm potansiyeli açısından desteklenmesi gereken alanlardandır. Bu tanıtım ve destek hizmetleri ve projeler neticesinde, bu alanların gerek yerel halka gerek tüm yurtiçi ve yurtdışı kanalları vasıtasıyla dışarıdakilere tanıtılması sağlanacak ve ülke ekonomisi de bu yolla desteklenmiş olacaktır. Bu araştırmanın amacı, inanç turizmi açısından zengin bir potansiyele sahip Diyarbakır Eğil ilçesinin lise öğrencileri arasındaki bilinirlik ve tanınırlığına ilişkin verilere ulaşmak ve Eğil ilçesi ile ilgili metafor algılarını belirlemektir.

Eğil, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük ili olan Diyarbakır iline bağlı küçük bir ilçedir. Maden ve Amini çayları ilçe toprakları içinde buluşmakta ve bu birleşmeden Dicle Nehri doğmaktadır. İklimi Güneydoğu Anadolu iklimini andırmakla beraber çok az farklılıklarla, Doğu Anadolu iklimini de hatırlatmaktadır (Gündüz ve Cengiz, 2011). Eğil isminin eski adı değişik kaynaklarda Angel, Angl, İggel, Aggilene, Encil, Gel ve Agel olarak geçmektedir. Romalılar zamanında kasabaya İngiline, Arkathiokerte/Artagığarta, Bizanslılar döneminde Baraz, Basılan, Phrourion ve sonra da İngila diye geçmektedir (Beysanoğlu, 1996: 24). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde ilçenin adının "Gel" olduğu bilgisi yer almaktadır (Yıldız, 2003). Gel isminin günümüzde bile yerel halk tarafından kullanılagelmesi ilginç bir veri olarak durmaktadır.

Eğil MÖ 3500-1260 arasında Suborular, Hurriler ve Mitannilerin egemenliğinde kalmıştır. M.Ö. 1260-606 yılları arasında Asurlar ve Urartular bölgede hüküm sürmüştür (Yıldız, 2012). Asur tabletlerinden, bölgede hüküm süren Hurriler, daha sonra ise Mitanniler güneyden kuzeye yayılan Asurluların istilasına uğramıştır. Asur yıllıkları MÖ 1260'ta bütün Diyarbakır Bölgesinin Asur hâkimiyetine girdiğini belirtmektedir. Daha sonrasında, Urartular MÖ 775-736 yılları arasında bölgeye hâkim olmuştur. Asur Devletinin yıkılmasından sonra Medler (MÖ.625-550), Persler (MÖ 550-331), Büyük İskender (MÖ 331-323), Selevkoslar (MÖ 323-140), Partlar (MÖ 140-85), Büyük Tigran (MÖ 85-69), Roma ve Bizanslılar (MÖ 69-MS 639) bölgede hüküm sürmüşlerdir.

Diyarbakır M.S. 639'da İslam orduları tarafından fethedilmiştir. Eğil ve Diyarbakır Bizans ve İslam İmparatorluğunun sınırlarının birleştiği bir bölgede bulunduğu için uzun süre saldırılara uğramış ve zaman zaman el değiştirmiştir. Emeviler (661-750), Abbasiler (750-869), Hamdeniler (930-980), Mervaniler (984-1085) bölgede hüküm sürmüşlerdir.

1.1. Eğil'de Bulunan Tarihi ve Turistik Alanlar

Eğil'in dikkat çeken özelliklerinden biri de sahip olduğu dini ve tarihi eşsiz hazineleridir. Asur kralı Salmannasar, Hazreti Musa ve Hazreti Harun'un eşyalarını barındıran Ahid Sandığı'nın son muhafızı Elyesa Peygamber, İsrailoğulları'na gönderilen Hazreti Zülkif ve 6 büyük ismin kabirleri Eğil'de bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında, daha çok inanç turizmi ile ilgili kalıntılar/eserler daha fazla vurgulanacaktır.

Taciyan/Haciyan Ulu Cami: Caminin kitabesi bulunmadığından bazı tarihçiler kalenin mimari yapısından hangi döneme ait olduğu hakkında tahminlerde bulunmuşlardır. Bu tahminler doğrultusunda kalenin 12. yüzyılda Artuklular döneminde inşa edildiği düşünülmektedir. Cumhuriyet döneminde eski yerleşim yeri terk edilip yeni ilçe merkezine yerleşilince cami bakımsızlıktan yıkılmıştır. Günümüze caminin sadece kuzey ve güney beden duvarları ulaşmıştır.

Eyyubiye Camii: Yapılış tarihi tam olarak bilinmeyen bu eser, Eğil İlçesinin Kale Mahallesi'nde bulunmaktadır. Yapılan analizler caminin 18. veya 19. yüzyıla ait olabileceğini işaret etmektedir. Günümüzde ibadete açık olan cami bugüne kadar çeşitli bakım ve onarımlardan geçmiştir.

Lala Kasım Bey Türbesi: Eğil'in Şerbetin (Kalkan) mahallesinde yer alan bu türbede herhangi bir yazıt bulunmadığı için türbenin inşa tarihi ve banisi bilinmemektedir. Ancak türbe mimari açıdan incelendiği zaman, 15. ve 16. yüzyılların özelliklerini yansıtmaktadır. Yarım küre şekilli türbenin taş kaplaması yer yer açılmış ve dökülmüştür. Kasım Bey'e ait mezar ise bugüne ulaşamamıştır.

Cafer Bey Kümbeti: Eğil İlçesi'nin Şerbetin (Kalkan) mahallesinde bulunmaktadır. Kasım Bey Kümbetinin 3-4 km kuzeyinde yer alan bu yapı üzerinde herhangi bir yazıt olmadığından kümbetin inşa tarihi ve kimin adına yapıldığı bilinmemektedir.

Eğil ilçesi tarihi hamamlar bakımından da oldukça zengindir. Eğil İlçesi'nin Tekke Mahallesinde, "İni Hasa" adı ile anılan su kaynağının 100 metre güneyinde bulunan Teke Hamamı, ilçe merkezinde Eğil Asur Kalesinin güneyinde Eğil Asur Kalesi ile Nebi Harun Tepesini birbirinden ayıran vadinin içinde yer alan Deran hamamı, metruk bir halde bulunan Kale Hamamı, Eğil Kalesinin batı tarafında bulunan ve 19. yüzyılda Eğilli Mor Yuhanna anısına inşa edilen Mor Yuhanna Hamamı da hatırlanması ve korunması gereken kültür varlıkları arasında sayılmalıdır.

Tarihi mezarlıklar ve hazireler de inanç turizmi açısından önemli alanlar ve eserlerdir. Çünkü mezarlar yalnızca ölünün gömülmesi ve toprak altında saklanması ile ilgili değildir. Mezarlar, aynı zamanda, bulundukları bölgenin veya topluluğun kültürel, etnik, dini ve

coğrafi özelliklerine göre de şekillenmektedir. Farklı medeniyetlerin ve farklı inanç sistemlerinin farklı mezar yapılarının olduğu bilinmektedir. Kimi medeniyetler, eşyalarla gömerken, kimi medeniyetler yalnızca bedeni sarıp toprağa teslim etmektedirler. Üst kısımları ve çevresel düzenlemeler de kültürden kültüre değişmektedir. Zeybek'in (2001) ifadesiyle, diğer bir deyişle, mezarlar ve mezar anıtları, içinde bulundukları bölgenin dini inanışlarının, sanat ve kültür anlayışının yanı sıra coğrafi özelliklerin izlerini de taşıyan değerlerdir. Bu yüzden kültür ve inanç turizmi kapsamında mezarlık alanları ve mezar taşları da turizm faaliyetleri kapsamında değerlendirilmeli ve ele alınmalıdır.

Eğil'de de birçok kaya mezarının bulunduğu bilinmekle birlikte bu alanlar yeterince turizm faaliyetinde değerlendirilememiştir. Eğil'in en güzide tarihi eserleri arasında olan Asur Kral Kaya Mezarları, II. Şapur tarafından yağmalanmasına rağmen, zamana karşı koyarak asırlardan beri dimdik durmaktadır. Asur hükümdar mezarları ve çevresindeki mağaralar silsilesi, Dicle Barajı'nın kıyısında bulunmaktadır. Kayalar oyularak Mısır Ehramları şeklinde inşa edilmişlerdir (Karakaş, 2012).

Eğil Asur Kalesi'nin doğu tarafında dört tane kral mezarı bulunmaktadır (Resim 1 ve Resim 2). Bu mezarlar doğal kayaların yontulmasıyla meydana getirilmişlerdir. Kral mezarlarının iç kısmı normal kaya mezarı şeklinde tasarlanmıştır. Bu kral mezarlarının en büyük özellikleri formları ve örtüleri ile kümbetlere benzemeleridir. Bu kral mezarlarında bulunan kafatasları ve kemikler [*hatta olası diğer gömüler*] Avrupalı seyyahlar tarafından yurtdışına çıkarılmıştır. Eğil'de Bizans döneminden kalan ve 5. ve 6. yüzyıllarda yapıldığı tahmin edilen kaya mezarları bulunmaktadır. Bu kaya mezarları şunlardır:

Eğil Kalesi 1. Kaya Mezarı	Balaban Köyü 1. Kaya Mezarı
Eğil Kalesi 2. Kaya Mezarı	Konak Köyü 1. Kaya Mezarı
Amini Kalesi'ndeki Doğu Kaya Mezarı	Konak Köyü 2. Kaya Mezarı
Amini Kalesi Kaya Mezarı	Konak Köyü 3. Kaya Mezarı

Resim 1. Asur Kaya mezarları

Resim 2. Asur Kaya mezarları

*Resimler, Karakaş'dan (2012: 10) alınmıştır.

1.2. Eğil'de Bulunan Peygamber Makam ve Kabirleri

Diyarbakır'ın bu önemli tarihi geçmişi sahip olduğu Peygamber makam ve kabirleri sayesinde bir kat daha artmıştır. Diyarbakır'da bulunan peygamber ile sahabe makam ve kabirleri şunlardır:

- 1-Nebi Zülkifl Aleyhisselam
- 2-Nebi Elyasa Aleyhisselam

3-Nebi Harun-ı Asafi Aleyhisselam

4-Nebi Hallak Aleyhisselam

5-Nebi Harut Aleyhisselam

6-Eizze-i Kiram'dan Hz.Zünnun

Nebi Zülkifl (a.s.) Makam ve Kabri: Elyesa Peygamberin ölümünden sonra onun makamına oturan ve verdiği sözleri yerine getirdiği için “Zülkifl” lakabı ile anılan ve Hz. Eyyub (a.s.)’ın oğlu olan kişinin Bişr olduğu kaynaklarda geçmektedir (Melek ve Demir, 2009). Hz. Zülkifl’in türbesinin duvarında usta olarak Ebu İmad’ın adı geçmektedir. Aynı zamanda 1680 tarihine ait bir tamir kitabesi bulunmaktadır. 1883, 1890 ve 1900 tarihli Diyarbakır Salnamelerinde Nebi Zülkifl’in Peygamber olduğu ve makamının Ergani’de, kabrinin ise Eğil’de bulunduğu belirtilmektedir (Işık, 2013). Hz.Zülkifl’in makamı (bir süre kaldığı yer), Ergani ilçesinin 6 km kuzeyinde bulunan “Zülkifl” veya “Makam Dağı” denilen bölgededir. Hz. Zülkifl’in makamı bulunan türbenin içinde 20-30 kişinin namaz kılabilceği küçük bir mescid de bulunmaktadır. Kitab-ı Mukaddes’te ise Elişa adıyla zikredilen peygamberin Elyesa (a.s.) olduğu tahmin edilmektedir. Buna göre, Hz. Elyesa MÖ 8. yüzyılda İsrail Krallığı’nda yaşayan Şafat’ın oğludur (Melek ve Demir, 2009). Tanrı’nın emri üzerine İlyas Peygamber tarafından kendisine halef olarak seçilmiştir.

Nebi Elyesa’nın naaşının naklinden önceki türbesi, Diyarbakır’ın Eğil ilçesinin Çarıkönen Mahallesi’ndedir. Dicle Barajı’nın yapılmasıyla birlikte, Eğil ilçesinde baraj gölü havzasında kalan Hz. Elyesa ve Hz. Zülkifl Peygamberlerin kabirleri 13-16 Eylül 1995’te Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Kale Mahallesi’ndeki Nebi Harun Tepesinde yaptırılan türbeye nakledilmiştir. Kale Mahallesi’nde Nebi Harun Tepesi’ndeki türbenin yanında Elyesa Camii bulunmaktadır.

Nebi Harun-ı Asafi (a.s.) Makam ve Kabri: Nebi Harun-ı Asafi’nin (a.s.) kabri Eğil ilçesinin güneydoğusunda Peygamber tepesinde bulunmaktadır. 1903 ve 1905 tarihli Diyarbakır Salnameler’inde “Nebi Harun-ı Asafi” peygamber olarak ifade edilmektedir (Melek ve Demir, 2009: 35). Eğil’de bulunan bu mezarın Hz. Musa’nın (a.s.) veziri Nebi Hz. Harun’a ait olabileceği de ileri sürülmektedir. “Asaf” kelimesi İslam dünyasında vezir olarak kullanılmaktadır. Buradan yola çıkarak Hz. Harun’un da taşıdığı unvandan dahi Hz. Musa’nın yardımcısı olduğu söylenebilir. Hz. Musa ve Hz. Harun’un bu bölgede bulunduklarına dair önemli bir bilgi de Diyarbakır’ın fethinden sonra Ulu Cami’ye verilen mabedin Hz. Musa zamanında yapıldığına dair rivayetlerdir. Nebi Harun-ı Asafi Türbesi Vakıflar Genel Müdürlüğü veri tabanında ‘Türkiye Kültür Mirasları’ arasında kayıtlıdır.

Nebi Hallak (a.s.): 1898, 1903 ve 1905 tarihli Diyarbakır Salnamelerinde Nebi Hallak (a.s.)’ın peygamber olduğu ve kabrinin Eğil’de bulunduğu bilgisi yer almaktadır (Işık,2013). Nebi Hallak’ın (a.s.) kabri Eğil ilçesinin girişinde, Giriş Mezarlığı’nda çevresi duvar ile çevrilmiş şekilde bir meşe ağacının yanında bulunmaktadır. Bu mezarın Hz. Muhammed’in (s.a.v) berberliğini yapmış olan bir sahabeye ait olabileceği de söylenmektedir. (Yıldız, 2012) Nebi Hallak (a.s.)’ın peygamber olup olmadığı ve hayatı hakkında Diyarbakır Salnameleri dışında herhangi bir kaynakta bilgiye yer verilmemiştir.

Nebi Harut (a.s.): 1898, 1903 ve 1905 tarihle Diyarbakır Salnamelerinde Nebi Harut (a.s.)’ın peygamber olduğu ve kabrinin Diyarbakır’da bulunduğu bilgisi mevcuttur. Bunun

dışında Nebi Harut (a.s.)'ın hayatı ve peygamber olup olmadığı ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Nebi Harut (a.s.)'ın kabri Eğil'in 4 km dışında bulunan Hacıyan Mahallesi'nde bulunan Nebi Zülkifl (a.s.)'ın eski kabrinin yanında bulunmakla birlikte Dicle Barajı yapıldıktan sonra baraj suları altında kalmıştır.

Eizze-i Kiram'dan Hz. Zünnun: Kaynaklarda kimliği ve peygamberliği yönünde bilgi olmayan ancak halk tarafından peygamber olduğuna inanılan Hz. Zünnun Eğil'de yatmaktadır. Nebi Zünnun'un mezarı Eğil'in Çapan Mahallesi'nde Konak denilen mevkide bulunan eski bir mezarlık içinde bulunmaktadır (Melek ve Demir, 2009) Salnamesi'nde Diyarbakır'da kabri bulunan peygamber, sahabe ve evliyaya ait türbelerin anlatıldığı kısımda Nebi Zünnun'un peygamber değil evliya manasında "Eizze-i Kiramdan" olduğu bilgisi yer almaktadır.

Danyal Peygamber: Danyal Peygamberin, mezarı Eğil'de olan Zülküfl Peygamberin dört oğlundan biridir. Hz. Zülküfl çocuklarına Tevrat levhalarını ve Zebur'u ezberletmiş ve çocukları Hz. Zülküfl'ün emirlerini tamamen yerine getirmişlerdir. Babil Kralı Bahtunnasr Kudüs'e girdiğinde Zülküfl Peygamberi ele geçirememiş ancak 4 çocuğunu yanına aldırıp özellikle Danyal ile yakından ilgilenmiştir. Danyal Peygamberin mezarı Eğil Emniyet Binası'nın arka bahçesindedir. 40 yıl önce üzerinde kubbe varken sonradan bu kubbe yıkılmıştır. Eğil halkının bir kısmı, burada Danyal Peygamber'in kabrinin bulunduğu inanmaktadır.

1.3. Diğer inanç sistemlerinden kalan eserler

Mezopotamya'da putperestlik inancı hâkim iken Hristiyanlık Kuzey Mezopotamya'da ilk olarak Urfa bölgesinde kabul görmeye başlamıştır. Giderek bölgede kabul gören Hristiyanlık MS 70-80'li yıllarda Diyarbakır Eğil, Lice ve Silvan bölgelerine yayılmıştır. (Haspolat, 2014) O tarihten günümüze Hristiyanlık bölgede hüküm süren Semavi dinler arasında yerini almıştır. Bölgede yaşayan Hristiyanlardan günümüze ulaşabilen bazı eserler şunlardır:

Mağara Kilise: Eğil'de Süryanilere ait önemli bir yapı olan Mağara Kilise, Kale'nin batı bölümünün güneyinde, kalenin içinde yer alır. Kilisede kutsal atfedilen ve farklı dönemleri sembolize eden haçlar kazınmıştır (Karakaş, 2012). Hz. İsa'nın (a.s.) öğrencilerinden I. Adey I. yüzyılda bu bölgeye gelmiş ve kilisenin etrafına güneydoğunun en büyük manastırlarından birini yaparak, Eğil'i piskoposluk merkezi haline getirmiştir. Yapının tahrip olan Süryanice yazılmış kitabesinden MS 3. yüzyılda inşa edildiği anlaşılmaktadır. (Gündüz ve Cengiz, 2011).

Ermeni Süryani Kilisesi: Eğil ilçe merkezinde Kalenin Harem kısmının hemen altında takriben 300 m²lik alan üzerine kurulmuş kubbeli ve sütunlu bir yapıdır. Yapının mihrabı üzerindeki kubbe ses akustığı sağlamak üzere özel yapılmış seramik borularla donatılmıştır. Bu yapı da 3. yüzyıla tarihlenmektedir. Kilisenin kale duvarı tarafında yüksekçe bir noktada ağzı duvarla örtülü bir mağaranın içinde Hristiyanlarca kutsal sayılan beş azizin mezarları bulunmaktadır ancak isimleri hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır (Karakaş, 2012).

Roma Kilisesi: Bu kilise Eğil merkez Tekke Mahallesi'nin Hacıyan mezrasındadır. Kilise Eğil'in Mirdasi Beyleri tarafından fethinden sonra Eğil Beyi Pir Bedir tarafından medreseye dönüştürülmüştür. Roma kilisesi Dicle Barajı'nın suları altında kalmıştır (Demir, 2007).

Eğil semavi dinlerin yanı sıra farklı inanç gruplarına da ev sahipliği yapmıştır. Bunlardan en önemlilerinden biri de Şemsiler yani güneşe tapanlardır. Eğil Kalesinde Şemsilerin kullandığı bir mabet vardır. Kalenin üstünde ve doğu yamacındaki açıklıkta, kayalar yontularak inşa edilmiştir. Bu mabet güneşe doğru oyulan iki büyük salondan oluşmaktadır. Yan yana iki küçük kuyuyu andıran ateş gede güneşe doğru oyulmuştur.

Bu araştırmanın amacı, inanç turizmi açısından zengin bir potansiyele sahip Diyarbakır Eğil ilçesinin lise öğrencileri arasındaki bilinirlik ve tanınırlığına ilişkin verilere ulaşmak ve Eğil ilçesi ile ilgili metafor algılarını belirlemektir. Turizm açısından, öncelikle yakın çevrede tanınmak, turizm bilincinde bir gençliğin ve toplumun desteğini almak daha işlevsel ve yararlı bir durum olacaktır. Bu bağlamda, araştırmanın problem cümleleri şu şekildedir:

- Eğil ilçesi denilince, lise öğrencilerinin aklına ne/neler gelmektedir?
- Lise öğrencilerinin şimdiye kadar, Diyarbakır’da ziyaret ettikleri inanç turizmi alanları nelerdir?
- Lise öğrencilerinin Eğil ziyaret etme durumu ve düşünceleri nasıldır?
- Lise öğrencilerinin Eğil ilçesine yönelik oluşturdıkları metaforlar nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Desen

Araştırma tarama modellerinden betimsel tarama modeli ile desenlenmiştir. Genel tarama modelleri, çok geniş bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlenmeleridir (Karasar,1991:79). Bu yöntemle dayanan araştırmalarla, “durum nedir, nerdeyiz?” gibi sorulara, mevcut zaman kesiti içinde olduğu düşünülen verilere dayanılarak cevap bulmak istenir (Kaptan, 1991:59). Bu çalışmada da Diyarbakır’da yaşayan 2022-2023 eğitim öğretim yılında devlet liseleri ve özel liselerde okuyan öğrencilerin Eğil hakkındaki görüşleri incelenmiştir.

2.2. Evren ve örneklem

Bu çalışmada evren, Diyarbakır’da yaşayan ve 2022-2023 eğitim öğretim yılında liselerde öğrenim görmekte olan öğrencileri kapsamaktadır. Çalışmanın örneklemi ise bu evrenden küme örnekleme yoluyla belirlenen okullardan ulaşılan toplam 136 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Küme örneklemede, evren birey-birimler yerine kümelere ayrılır. Evren genişliği çok büyük ve birimler geniş olduğunda, evrendeki birimlerden basit rastgele seçim yöntemi yaparak değil de bu birimlerden oluşturulan gruplardan rastgele seçim yapmak suretiyle oluşturulması daha etkili olabilir. Yani bireylerden değil de bu bireylerin bulunduğu okul, sokak, mahalle gibi kümeler içinden rastgele örnekler seçilir (Özdamar, 2001). Araştırmanın katılımcılarına ait demografik bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın katılımcılarına ait demografik bulgular

		N	%
Okul türü	Devlet	62	45,6
	Özel	74	54,4
	Toplam	136	100,0
Sınıf	9. sınıf	41	30,1
	10. sınıf	27	19,9
	11. sınıf	33	24,3
	12. sınıf	35	25,7
	Toplam	136	100
Kaç yıldır Diyarbakır'da yaşıyorsunuz?	1 - 5 yıl	13	9,67
	6 – 10 yıl	10	7,33
	11 yıl ve üzeri	113	83,00
	Toplam	136	100

Araştırmada toplam 136 öğrenciden veri toplanmıştır. Bu katılımcıların dağılımlarına okul türü açısından bakıldığında, 62'si (%45,6) devlet okulunda öğrenim görmekte iken 74'ü (%54,4) özel liselerde okumakta olan öğrencileridir. Bu öğrencilerden 41 tanesi (%30,1) 9.sınıf öğrencisi, 27 tanesi (%19,9) 10.sınıf öğrencisi, 33 tanesi (%24,3) 11. sınıf öğrencisi ve 35 tanesi (%25,7) 12.sınıf öğrencisidir. Buna göre katılımcıların sınıflara göre dağılımı birbirine yakın düzeydedir.

Katılımcıların çoğunluğunun (%83) doğdukları yıldan beri Diyarbakır'da yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, 13 kişi (%9,67) 1 ve 5 yıl arası bir süredir, 10 kişi (%7,33) 6 ila 10 yıl arası ve 113 kişi (%83) 11 yıldan daha uzun bir süredir Diyarbakır'da yaşadıklarını beyan etmektedir. Bu veriden hareketle, katılımcıların Diyarbakır ve Eğil ile ilgili bilgi ve deneyimlerinin olduğu söylenebilir.

2.3. Veri toplama aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket araştırmacılar tarafından, ulaşılan kaynaklarda yer alan Diyarbakır ve Eğil ilçesindeki yer/eser isimleri de dikkate alınarak geliştirilmiştir. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, veri toplama aracının ilk kısmında, araştırmanın amacı ve yanıtlanması ile ilgili yönerge ve kişisel değişkenler yer almaktadır. Kişisel değişken olarak okul türü (devlet/özel), sınıf (9. sınıf/10. sınıf/11. sınıf/12. sınıf) ve 'kaç yıldır Diyarbakır'da yaşadıklarına' ilişkin açık uçlu bir madde yer almaktadır.

İkinci bölümde, öğrencilerin Eğil ve Diyarbakır'da yer alan inanç turizmi alanları ile ilgili görüş/düşünce ve deneyimlerini belirlemek amacıyla açık uçlu ve çoktan seçmeli (birden çok işaretlenebilir) sorular ve ayrıca öğrencilerin Eğil'le ilgili metafor algılarını belirlemek için bir metafor cümlesi yer almaktadır. "Eğil ilçesi gibidir, çünkü"

Şeklindeki ifadede öğrencilerin eğil ilçesini bir şeye benzetmeleri ve neden o şeye benzettiklerinin nedenini de belirtmeleri istenmektedir.

Veriler 2023-2024 eğitim öğretim yılının bahar döneminde okullar ziyaret edilerek toplanmıştır. Veri toplaması öncesinde gerekli yasal izinler alınmış, sürecin eğitim – öğretimi aksatmamasına özen gösterilmiştir. **Anket** maddelerine verilen yanıtlar kategoriler haline tablolarda sunulmaktadır. Metafor maddesi ile ilgili yanıtlar da temalar ve alt temalar ile kategorize edilmiş, metaforların frekans ve yüzde dağılımları da verilmiştir. Metaforlarda oluşturulan yanıtlar yorumlamalarda doğrudan alıntılanmış ve metne eklenmiştir.

2.4. Verilerin analizi

Veriler öncelikle Excel tablosu olarak bilgisayara aktarılmış, genel kontroller yapıldıktan sonra SPSS programına aktarılmıştır. Veriler girilirken oluşabilecek hatalar veya eksikliklere de bakılmış ve eksik form olmadığı görülmüştür. Demografik değişkenlerle ilgili tanılayıcı istatistikler SPSS üzerinde tablolastırılmıştır. Diyarbakır’da oturan / yaşanan süre ile ilgili olarak verilen cevaplar 1 – 5 yıl, 6 – 10 yıl ve 11 yıl ve üzeri olarak daha kolay ve sağlıklı yorumlamak adına üç kategoride düzenlenmiştir. Metaforlarla ilgili analizler Excel üzerinden yapılmıştır.

Metafor analizi iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılmış ve karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalarda “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği Miles & Huberman’ın (1994: 64) (Güvenirlilik= görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı) formülünden yararlanılarak, uzman görüşleri arasındaki uyuma bakılmış ve uyum katsayısı 0.91 bulunmuştur. Temalar ve alt temalar oluşturulmuş, yorumlarda metafor ifadelerinden de alıntılar yapılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanı ilk problem cümlesi “*Eğil denilince, aklınıza ne/neler gelmektedir?*” sorusuna verilen yanıtlar Excel listesinde düzenlenmiş ve tablolastırma ve betimsel istatistikler SPSS yardımıyla yapılmıştır. Bu probleme ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Eğil Denilince, Lise Öğrencilerinin Aklına Ne/Neler Gelmektedir?

	N	Yüzde		N	Yüzde
Aklıma Hiçbir Şey Gelmiyor	7	2,9	Göl	8	3,3
Baraj	31	12,8	Manzara	2	0,8
Cami	8	3,3	Beyaz Evler	9	3,7
Türebeler	27	11,2	Üzüm	4	1,7
Dini Turizm Yeri	3	1,2	Güzel Köyler ve Yaylalar	1	0,4
Tekne Turları / Tekne	28	11,6	Dualar	1	0,4
Peygamber Türebeleri	54	22,3	Piknik Alanları	1	0,4

Sahabe Mezarları	9	3,7	Su	5	2,1
Ziyaret Yeri	12	5,0	Tarihi Yapılar	4	1,7
Su Kenarı	5	2,1	Zülküf Peygamber	1	0,4
Dağınık Alan	3	1,2	Mağaralar	2	0,8
Diyarbakır'ın İlçesi	17	7,0			
Toplam			242 görüş / ifade		

*Katılımcılar birden madde ile görüş belirttikleri için frekans toplamı katılımcı sayısını aşabilir.

Katılımcıların ‘Eğil denilince aklınıza ne/neler gelmektedir?’ sorusuna verdikleri yanıtlara bakıldığında, ‘*Aklıma hiçbir şey gelmiyor*’ diyen öğrenci sayısının 7 (%2,9) olduğu “*Aklıma Baraj/Baraj Gölü/Kralkızı Barajı geliyor*” diyen öğrenci sayısının 31(%12,8) olduğu görülmektedir. Baraj kenarında yer almasından dolayı bu bir anlama coğrafi işaretleme olarak da anlaşılmalıdır.

“*Aklıma tekne turları geliyor*” diyen öğrenci sayısı 28 (%11,6) olduğu, “*Aklıma su kenarı geliyor*” diyen öğrenci sayısı 5 (%2,1) olduğu, “*Aklıma piknik alanları geliyor*” diyen öğrenci sayısı 1 (%0,4) olduğu, “*Aklıma su geliyor*” diyen öğrenci sayısı 5 (%2,1) olduğu, yine “*Aklıma göl geliyor*” diyen öğrenci sayısı 8 (%3,3) olduğu, “*Aklıma manzara geliyor*” diyen öğrenci sayısı 2 (%0,2) olduğu ve 9 (%3,7) öğrencinin “*Aklıma beyaz evler geliyor*” dediği de bulgularda yer almaktadır.

Bununla birlikte, peygamber ve sahabe mezarlarına, kabirlere referansta bulunan görüşler de vardır. “*Aklıma cami geliyor*” diyen öğrenci sayısının 8 (%3,3) olduğu, “*Aklıma türbeler geliyor*” diyen öğrenci sayısının 27 (%11,2) olduğu, “*Aklıma dini turizm yeri geliyor*” diyen öğrenci sayısı 3(%1,2) olduğu, “*Aklıma peygamber türbeleri geliyor*” diyen öğrenci sayısı 54 (%22,3) olduğu, “*Aklıma sahabe mezarları geliyor*” diyen öğrenci sayısı 9 (%3,7) olduğu, “*Aklıma Ziyaret yeri geliyor*” diyen öğrenci sayısı 12 (%5) olduğu, “*Aklıma dualar geliyor*” diyen öğrenci sayısı 1 (%0,4) olduğu, ‘*Aklıma Tarihi Yapılar geliyor*’ diyen öğrenci sayısı 4 (%1,7) olduğu, “*Aklıma Zülküf Peygamber geliyor*” diyen öğrenci sayısı 1 (%0,4) olduğu görülmüştür. Burada daha çok metafor üretilmesi, Eğil ile bu merkezlerin bir bakıma özdeşleşmiş olduğu düşüncesini akla getirmektedir.

“*Aklıma mağaralar geliyor*” diyen öğrenci sayısı 2 (%0,8) olduğu, “*Aklıma dağınık alan geliyor*” diyen öğrenci sayısı 3 (%1,2) olduğu, “*Aklıma Diyarbakır'ın ilçesi geliyor*” diyen öğrenci sayısı 17 (%7,0) olduğu, “*Aklıma üzüm geliyor*” diyen öğrenci sayısı 4 (%1,7) olduğu, “*Aklıma güzel köyler ve yaylalar*” geliyor diyen öğrenci sayısı 1 (%0,4) olduğu da gözlenmektedir.

Araştırmanın ikinci problem cümlesi “*Diyarbakır ve ilçelerinde ziyaret ettiğiniz inanç turizmi alanları nelerdir?*” sorusuna verilen yanıtlar Excel listesinde düzenlenmiş ve tablolastırma ve betimsel istatistikler SPSS yardımıyla yapılmıştır. Bu probleme ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Ziyaret Edilen Alanlara/Eserlere İlişkin Bulgular

		N	Yüzde			N	Yüzde
Hz. Süleyman Camii	Hayır	12	8,8	Zülküflü Tepesi	Hayır	109	80,1
	Evet	124	91,2		Evet	27	19,9
	Toplam	136	100,0		Toplam	136	100,0
Keldani Kilisesi	Hayır	110	80,9	Zerzevan Kalesi	Hayır	93	68,4
	Evet	26	19,1		Evet	43	31,6
	Toplam	136	100,0		Toplam	136	100,0
Eğil	Hayır	65	47,8	Kral Mezarları	Hayır	116	85,3
	Evet	71	52,2		Evet	20	14,7
	Toplam	136	100,0		Toplam	136	100,0
Nebi Camii	Hayır	73	53,7	Meryem Ana Kilisesi	Hayır	85	62,5
	Evet	63	46,3		Evet	51	37,5
	Toplam	136	100,0		Toplam	136	100,0
Sürp Gragos Kilisesi	Hayır	119	87,5	Katolik Kilisesi	Hayır	110	80,9
	Evet	17	12,5		Evet	26	19,1
	Toplam	136	100,0		Toplam	136	100,0
Kaleiçi	Hayır	60	44,1	Sahabe Türbeleri	Hayır	60	44,1
	Evet	76	55,9		Evet	76	55,9
	Toplam	136	100,0		Toplam	136	100,0

136 katılımcının ziyaret ettikleri alanlar ve eserlere dair bulgulara bakıldığında: Hz. Süleyman Camii'yi ziyaret eden kişi sayısı 124 (%91,2) iken, ziyaret etmeyen kişi sayısı 12 (%8,8)'dir. Bu veriyle, en çok öğrencinin ziyaret ettiği alan Hz. Süleyman Camii'dir.

Diyarbakır Sur ilçesindeki kadim Keldani Kilisesi'ni ziyaret eden kişi sayısı ise yalnızca 26 (%19,1) iken, ziyaret etmeyen 110 (%80,9) kişidir. Eğil'i ziyaret eden kişi sayısı 71 (%52,2) iken, ziyaret etmeyen 65 (%47,8) kişidir. Merkez'deki Gazi Caddesi Dağkapı girişinde Nebi Camii'yi ziyaret eden kişi sayısı 63 (%46,3) iken, ziyaret etmeyen 73 (%53,7) kişidir. Yine Sürp Gragos Kilisesi'ni ziyaret eden kişi sayısı 17 (%12,5) iken, ziyaret etmeyen 119 (%87,5) kişidir. Katolik Kilisesi'ni ziyaret eden kişi sayısı 26 (%19,1) iken, ziyaret etmeyen 110 (%80,9) kişidir. Sahabe Türbelerini ziyaret eden kişi sayısı 76 (%55,9) iken, ziyaret etmeyen 60 (%44,1) kişidir. Merkezde yer almalarına rağmen pek rağbet görmemesi, biraz da bölgenin muhafazakarlık düzeyi ile de birlikte düşünülmelidir. Bu açıdan bakıldığında, Hristiyan kutsal mabetlerini ziyaret etmek çekince oluşturmaktadır denilebilir.

Kaleiçi/İçkale'yi ziyaret eden kişi sayısı 76 (%55,9) iken, ziyaret etmeyen 60 (%44,1) kişidir. Zülküflü Tepesi'ni ziyaret eden kişi sayısı 27 (%19,9) iken, ziyaret etmeyen 109 (%80,1) kişidir. Zerzevan Kalesi'ni ziyaret eden kişi sayısı 43 (%31,6) iken, ziyaret etmeyen

93 (%68,4) kişidir. Kral Mezarlarını ziyaret eden kişi sayısı 20 (%14,7) iken, ziyaret etmeyen 116 (%85,3) kişidir. Meryem Ana Kilisesi'ni ziyaret eden kişi sayısı 51 (%37,5) iken, ziyaret etmeyen 85 (%62,5) kişidir. Buradan, ulaşılabilir olmanın ziyaret sayısına da olumlu etki yapacağı düşünülebilir. Daha fazla ulaşım seçeneklerinin sunulmasının bu alanlara ziyaretin sayısını da artırabilir.

Araştırmayı üçüncü problem cümlesi “*Eğil Peygamberler tepesini ziyaret ettiniz mi?*”, “*Ziyaret ettiyseniz, düşünceleriniz nelerdir?*” sorusuna verilen yanıtlar Excel listesinde düzenlenmiş ve tablolaştırma ve betimsel istatistikler SPSS yardımıyla yapılmıştır. Özellikle temalar benzetme nedenlerine dayalı olarak tasarlanmıştır. Bu probleme ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Lise öğrencilerinin Eğil’i ziyaret etme durumu ve düşüncelerine ilişkin bulgular

Eğil’i ziyaret ettiniz mi?		
	N	Yüzde
Evet	60	44,11
Hayır	76	55,89

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin %44,11’i Eğil ilçesini ziyaret etmiş, %55,89’u ise henüz Eğil ilçesini ziyaret etmemiştir. Ziyaret ettiğini beyan eden katılımcıların, ziyaretle ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular ve sonuçlar da Tablo 5 ‘de gösterilmektedir.

Tablo 5. Lise Öğrencilerinin Eğil’i Ziyaretlerine Ait Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Olumlu görüşler		
	N	Yüzde
Güzeldi tavsiye ederim.	12	6,64
Güzeldi.	5	1,66
Çok güzel bir yer geçmişi yaşıyor.	2	6,64
Çok güzel bir yerdi tarih kokuyordu.	5	3,32
Çok güzel, dini, maneviyatı yüksek bir peygamberler ve sahabeler şehri.	6	4,98
Çok güzel ve duygulandırıcı.	2	3,32
Çok huzur verici bir yer.	4	9,96
Çok hoş bir yer aile mezarlarımız var manzarası da güzel. Ölüncü oraya gömülmek isterim. Manzarası da güzel tarih kokuyor.	1	6,64
Peygamberler tepesini ziyaret ettim. Çok güzel ve ferah bir yer	4	1,66
Güzeldi, türbelere gittik dualar ettik.	2	6,64
Oradaki atmosfer bambaşka.	3	3,32
Olağan üstü güzellikte, insanlar kafa dinlemeye giderler.	2	4,98
Güzeldi piknik yaptık yemek güzeldi.	6	3,32

90

Olumsuz görüşler		
	N	Yüzde
Ziyaret ettim fakat böyle yerlerin en büyük sıkıntısı kışın çok soğuk olması ve ısıtma araçlarının olmaması.	1	1,66
Yolu kötü ancak manzarası güzel.	1	1,66
Çok dini bir yerdi, fakat insanlar giydiğimiz şeyleri eleştirip duruyorlardı.	1	1,66
Ben çok garip buldum.	1	1,66
Tuhaf hissettim.	1	1,66
Daha kolay ulaşabilsek keşke.	1	1,66

136 katılımcı arasında gerçekleştirilen, Eğil hakkında görüş ve düşüncelerine ilişkin bulgular iki kategoride toplanmıştır. Bazı katılımcılar Eğil hakkında olumlu düşüncelere ve deneyimlere sahipken, bazı katılımcılar da olumsuz görüşler belirtmişlerdir.

Olumlu görüşlere bakıldığında, “Güzeldi, tavsiye ederim” diyen öğrenci sayısı 12 (%20) olduğu, “Güzeldi” diyen öğrenci sayısı 5 (%8,33) olduğu, “Çok güzel bir yer geçmişi yaşıyor” diyen öğrenci sayısı 2 olduğu, “Çok güzel bir yerdi tarihi kokuyordu” diyen öğrenci sayısı 5 olduğu, “Çok güzel dini maneviyatı yüksek peygamberler ve sahabeler şehri” diyen öğrenci sayısı 6 olduğu, “Çok güzel ve duygulandırıcı” diyen öğrenci sayısı 2 olduğu, “Çok huzur verici bir yer” diyen öğrenci sayısı 4 olduğu anlaşılmaktadır. Yine, “Çok hoş bir yer aile mezarlarımız var manzarası da güzel ölünce oraya gömülmek isterim” diyen öğrenci sayısı 4 olduğu, “Güzeldi, türbelere gittik dualar ettik” diyen öğrenci sayısı 2 olduğu, “Oradaki atmosfer bambaşka” diyen öğrenci sayısı 3 olduğu, “Olağanüstü güzellikte, insanlar kafa dinlemeye giderler” diyen öğrenci sayısı 2 olduğu, “Güzeldi, piknik yaptık, yemek güzeldi” diyen öğrenci sayısı 6 olduğu görülmektedir. Görüşlere genel bir çerçeveden bakıldığında, 54 katılımcının Eğil’i beğendikleri, olumlu anlamda etkilendikleri, huzur buldukları ve ailecek piknik yapılacak bir yer olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, olumsuz görüşler de yer almaktadır. 6 katılımcı Eğil ziyaretlerinden sonra olumsuz deneyim işaret eden görüşler dile getirmektedir. ‘Ziyaret ettim, fakat böyle yerlerin en büyük sıkıntısı kışın çok soğuk olması ve ısıtma araçlarının olmaması’ diyen öğrenci sayısı 1 (%1,66) olduğu, “Yolu kötü ancak manzarası güzel” diyen öğrenci sayısı 1 (%1,66) olduğu, “Çok dini bir yerdi, fakat insanlar giydiğimiz kıyafetleri eleştirip duruyorlardı” diyen öğrenci sayısı 1 (%1,66) olduğu, “Ben çok garip buldum” diyen öğrenci sayısı 1 (%1,66) olduğu, “Tuhaf hissettim” diyen öğrenci sayısı 1 (%1,66) olduğu, “Daha kolay ulaşabilsek keşke” diyen öğrenci sayısı 1 (%1,66) olduğu görülmektedir. Burada genel olarak katılımcılardan Eğil ilçesini ziyaret edenlerin olumlu bulmaları ve hatta tavsiye etmeleri Eğil turizmi adına gayet olumlu bir bulgu olarak görülmelidir.

Araştırmayı dördüncü problem cümlesi “Eğil ilçesi denildiğinde, zihninizde ne canlanmaktadır? Eğil ilçesini neye benzetirdiniz, neden?” sorusuna verilen yanıtlar ve oluşturulan metaforlar Excel listesinde düzenlenmiş ve tablolaştırma ve betimsel istatistikler SPSS yardımıyla yapılmıştır. Özellikle temalar benzetme nedenlerine dayalı olarak tasarlanmıştır. Bu probleme ilişkin bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Ziyaret Edilen Alanlara/Eserlere İlişkin Bulgular

	N	Yüzde		N	Yüzde		
tatille ilgili metaforlar	Antalya	6	4,41	tarih / geçmiş	mezarlık	4	2,94
	ferahlık	3	2,21		eski zamanlardan kalma	1	0,74
	tatil beldesi	2	1,47		diyarbakır kalesi	1	0,74
	tatil yöresi	9	6,62		tarihi geçmiş	5	3,68
	güneş	3	2,21		tarihi bi yer	12	8,82
	feribot	4	2,94	Diğer	ormanlık alan	1	0,74
	diyarbakırın tatil yeri	8	5,88		resim	3	2,21
	buranın cenneti	5	3,68		doğal bir park	1	0,74
peygamber türbeleri	21	15,44	eşsiz bir tablo		2	1,47	
camii	1	0,74	inci		2	1,47	
dini bi yer	7	5,15	vaha		1	0,74	
inançla ilgili metaforlar	diyarbakırın kalbi	2	1,47				
	peygamberler tepesi	6	4,41				
	peygamberler şehri	12	8,82				
	dilek ağacı	1	0,74				
	çeşme	1	0,74				
	huzur verici	6	4,41				
	Cennet	6	4,41				

“*Tatille ilgili metaforlar*” kategorisinde, 40 katılımcının ürettiği metaforlar yer almaktadır. Bu kategori daha çok tatil, tatil beldesi, gezmek ve dinlenmek, manzara ve güzel bir konum vurgulanmaktadır. Örnek katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Eğil ilçesi Antalya gibidir çünkü güzel tatil yapılabilecek baraj kenarı ve piknik alanları var.”

“Eğil ilçesi Diyarbakır’ın tatil yeri gibidir çünkü insanlar baraj kenarına gidip botlarla geziyor ve ailecek tatil yapıyorlar.”

“Eğil ilçesi tatil yöresi gibidir çünkü tatil yapıyoruz.”

“Eğil ilçesi buranın cenneti gibidir çünkü tatil ve gezmek için harika bir yerdir.”

“*İnançla ilgili metaforlar*” kategorisinde, 63 katılımcının ürettiği metaforlar gözlenmektedir. Bu kategori daha çok türbe, kabir, inanç, huzur, Cennet, kalp, dini bir yer ve cami gibi geri planda dinsel bakış açısı ve yaşam anlayışı üzerine bina edilen düşünceler aklı gelmektedir. Katılımcıların çoğunun bu kategoride peygamberleri metaforlar yoluyla dile getirdikleri görülmektedir. Örnek katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Eğil ilçesi peygamberler tepesi gibidir çünkü hemen baraj kenarındaki tepede peygamber mezarları ve türbeler var.”

“Eğil ilçesi Diyarbakır’ın kalbi gibidir çünkü maneviyat buradan besliyor Diyarbakır’ı.”

“Eğil ilçesi Cennet gibidir çünkü ferahlık ve huzur buluyorum her gittiğimde rahatlıyorum sanki orada.”

“Eğil ilçesi cami gibidir çünkü gidenler mutlaka dua ediyorlar orada.”

“*Tarih / Geçmiş metaforları*” kategorisinde, 23 katılımcının ürettiği metaforlar yer almaktadır. Bu kategori daha çok geçmiş, eski zamandan kalma, tarih ve kale gibi geçmişle bağlantılı eserler/kalıntıları çağrıştıran düşünceler ve imgeler akla gelmektedir. Örnek katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Eğil ilçesi geniş bir mezarlık gibidir çünkü peygamber mezarları ve türbeler var çok mezar görüyoruz.”

“Eğil ilçesi tarihi bir yer gibidir çünkü her taraf tarih kokuyor.”

“Eğil ilçesi Diyarbakır kalesi gibidir çünkü çok eskiden kurulmuş ve hala ayakta.”

“*Diğer metaforlar*” kategorisinde ise 10 katılımcının ürettiği metaforlar yer almaktadır. Bu kategori daha çok birbirinden bağımsız olarak ormanlık alan, resim, tablo, inci ve vaha gibi doğal unsurların güzelliğini hatırlatan metaforlar içermektedir. Diğer bir deyişle, Eğil’in doğal güzellikleri zihinlere etki etmektedir. Örnek katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Eğil ilçesi bir vaha gibidir çünkü bir tek orada yeşillik ve su var, etrafı kayalık ve kurak...”

“Eğil ilçesi eşsiz bir tablo gibidir çünkü her taraf harika güzellikte, yeşil, gölgelik bir alan ve hemen aşağısında serin sularııyla baraj gölü.... Bir ressamın fırçasından çıkmış gibi”

“Eğil ilçesi inci gibidir çünkü çok nadir bir memleket.”

4. Sonuç ve Tartışma

Dinler için kutsal kabul edilen yerlerin turistik gezi olarak konu olması olarak ifade edilen inanç turizmi bağlamında Diyarbakır’ın Eğil ilçesi incelendiğinde Eğil’in en büyük özelliklerinden biri sahip olduğu dini ve tarihi eserlerdir. Bunlar arasında Taciyân/Hacıyan Ulu cami Eyyubiye Cami, Lale kasım Bey türbesi, Cafer Bey Kümbeti, Asur Kral kaya mezarları, Amini Kalesi kaya mezarı, peygamber Kabirleri; Nebi zülkifl (as), Nebi Elyesa (as), Nebi Harun-ı Asafi (as), Nebi hallak (as) Nebi Harut (as), Eizze-i Kiram’dan Hz. Zünnun olarak sayılabilir. Bunların yanı sıra yine bölgede bulunan Hristiyanlık dinine ait olan kiliseler de kültürel miras olarak günümüze gelmiştir. Bu araştırmada Diyarbakır’da yaşayan lise öğrencileri toplam 136 öğrenciden toplanan verilere göre bu öğrencilerin Diyarbakır’da kaç yıldır yaşadıkları, Diyarbakır’ın Eğil ilçesini ziyaret edip /etmedikleri ziyaret sırasında ne hissettikleri, akıllarına nelerin geldiği, düşünceleri ve ziyarete dair öğrencilerin oluşturduğu metaforlar araştırılmıştır.

Yapılan araştırmada ankete katılan 136 öğrenciden %20,6 sınıf (1-10) yıl arası %79,4 ünün (10-18) yıl arası Diyarbakır'da yaşadığı görülmüştür. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin; inanç turizmi açısından Diyarbakır'da en fazla Hz. Süleyman Camiinin ziyaret edildiği, en az ziyaret edilen yerin Kral mezarları olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, şehir merkezinde yer almalarına rağmen, farklı dini inançlara ait alanlar da çok az ziyaret edilmişlerdir.

Diyarbakır'ın ilçesi Eğil'i ziyaret eden öğrenciler, "Eğil hakkında düşünceniz nedir?" sorusuna ankete katılan 136 öğrenciden "Aklıma ilk Peygamber türbeleri geliyor" diyen 54 öğrenci iken, "Aklıma baraj geliyor" diyen öğrenci sayısı 31, "Aklıma türbe geliyor" diyen öğrenci sayısı 27, "Aklıma tekne turları/teknele geliyor" diyen kişi sayısı 28 kişidir. Ankete katılan diğer öğrencilerin de farklı cevaplar verdiği görülmüştür. Bununla birlikte, Eğil hakkında olumsuz görüşler ve deneyimler de yer almaktadır. 6 katılımcı Eğil ziyaretlerinden sonra olumsuz deneyim işaret eden görüşler dile getirmektedir. "Tuhaf hissettim" diyen öğrenci sayısı 1 (%1,66) olduğu, "Daha kolay ulaşabilsek keşke..." diyen öğrenciler olduğu görülmektedir. Burada genel olarak katılımcılardan Eğil ilçesini ziyaret edenlerin olumlu bulmaları ve hatta tavsiye etmeleri Eğil turizmi adına gayet olumlu bir bulgu olarak görülmelidir.

Öğrencilerin Eğil ile ilgili ürettikleri metaforlara bakıldığında, tatil yeri, inanç merkezleri, tarih ve geçmiş ve Diğer kategorilerinde metaforlar üretildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin çoğunluğunun dinsel metaforlar ürettiği ve hemen ardından tatille ilgili çağrışımlar ön plandadır. 'Peygamber türbeleri' ve 'Peygamberler şehri' en sık üretilen metaforlar olarak gözükmemektedir. Bu bulgulardan, Eğil'in daha çok peygamberler tepesi alanı ve baraj ile zihinlerde yer ettiği söylenebilir.

Sonuç olarak öğrencilerin Diyarbakır ilçesi Eğil'i çok fazla tanımadıkları, ziyaret etmedikleri fakat yalnızca aile bireylerinden, akrabalarından veya medyadan duydukları bulgusuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, Diyarbakır'daki, özellikle şehir merkezindeki popüler alanları ve yapıları, tarihi ve turistik yerleri daha fazla bildikleri ve ziyaret ettikleri ortaya çıkmıştır, bu bağlamda neler yapılabileceğine dair çözümler ve önerilerde bulunulmuştur.

4.1. Öneriler

Bu çalışmada ulaşılan bulgulara dayalı olarak yöneticiler, okul idarecileri ve aileler için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Eğil ilçesinin öğrenciler tarafından öğrenilmesi için hafta sonları kamu kurumları tarafından ücretsiz turlar düzenlenebilir.
- Okullarda Eğil ilçesinin tanıtımı için broşürler dağıtılabilir.
- Eğil ilçesinin tanıtılması için orada yetişen üzüm ve incir festivali düzenlenebilir.
- Müslüman alemi için önemli olan kandil geceleri için programlar yapılabilir.

- Öğrencilerin eğil ilçesini daha iyi tanıyabilmesi için kamplar yapılabilir.
- Tarihi yerleri tanıtmaya amaçlı haftanın belli günleri öğrencilere gezi düzenlenebilir.
- Tarihi yerleri öğrenmek için oralarla ilgili sempozyumlara ve bilimsel toplantılara öğrenciler götürülebilir.
- Havaalanlarına Eğil resimleri ve inanç turizmi temalı reklamlar daha görünür yerlere asılabilir. Böylece potansiyel ziyaretçilerin dikkati çekilebilir ve programa Eğil'in dahil edilmesi beklenebilir.

Makale Bilgileri / Article Information

Değerlendirme Evaluation	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Two Outside Referees, / Double-Sided Blinding
Etik Beyan	Araştırmanın uygulanma aşamasında Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 5.01.2023 tarihinde E-14325447-44-67661444 sayılı yazısı ile komisyon izni alınmıştır. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Ethical Consideration	During the implementation phase of the research, commission permission was obtained from Diyarbakır Provincial Directorate of National Education with the letter numbered E-14325447-44-67661444 dated 05.01.2023. It is hereby declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies utilized were indicated in the bibliography.
Benzerlik Taraması Similarity Scan	Yapıldı-intihal.net Done-intihal.net
Etik Bildirim Ethical Statement	artuklutoirismstudies@artuklu.edu.tr
Yazar Katkıları Author Contributions	Her yazarın eşit oranda katkısı vardır. Each author has an equal contribution.
Çıkar Çatışması Conflict of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. No conflict of interest declared.
Finansman Financing	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. No external funding was used to support this research.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Copyright & License	Authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Kaynakça | Referenes

- Beysanoğlu, Ş. (1957). Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (Başlangıçtan Tanzimat'a Kadar), I. C., Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Neşriyatı, Şehir Matbaası: İstanbul.
- Demir, M. L. (2007). Geçmişten Günümüze Eğil ve Hani'deki Mimari Eserler, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi), Van.
- Gündüz, N. & Cengiz G.S. (2011). Eğil Antik Bir Kent Açık Hava Müzesi www.egilder.org.tr
- Haspolat, Y. K. (2014). Her Yönüyle Diyarbakır İlçeleri. Diyarbakır.
- İşık, İ. (2013). Diyarbakır Ansiklopedisi, c.2, Ankara.
- Kaptan, S. (1991). Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri. Ankara: Tekışık Web Ofset.
- Karakaş, A. (2012). Eğil İlçesi Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14 (23): 5-18
- Karasar, N. (1991). Bilimsel Araştırma Teknikleri. Ankara: Senem Matbaacılık 4. Baskı.
- Melek, A. & Demir, A. (2009). Dini Değerler ile Diyarbakır. Diyarbakır.
- Meriç, S. & Bozkurt, Ö. (2016). İslam Dünyasının En Büyük Tarihi-Anıt Mezarlığının (Selçuklu Mezarlığı) Kültür ve İnanç Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 117-134.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis* (Second Edition). London and New Delhi: Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Özdamar, K. (2001). Örneklem Yöntemleri. SPSS ile Biyoistatistik. 4ncü Baskı, 261-65.
- Tapur, T. (2009). Konya İlinde Kültür ve İnanç Turizmi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 473-492.
- Yıldız, İ. (2012). Eğil'in kültürel mirası. Ankara: Dicle Üniversitesi ve Diyarbakır Valiliği.
- Zeybek, R., (2001). Denizli Kabristanlığında XVIII. ve XIX. Yüzyıldan Kalma Mezar Taşlarının Tahlili, (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüç, N., (2003). Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi.
- Sargın S. (2006), Yalvaç'ta İnanç Turizmi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-18.
- Yıldız, M. C. (2003). Bir İnanç Merkezi Olarak Eğil, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* (SBArD), 1(1), ss. 63-85.